

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра історії, археології, інформаційної та архівної справи

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва курсу	СКАРБОЗНАВСТВО
Викладач	Орлик Василь Михайлович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи
Контактний тел.	+38(95) 423-9596
E-mail:	v.m.orlik@gmail.com
Обсяг та ознаки дисципліни	Вибіркова дисципліна, змістових модулів – 2. Форма контролю: залік. Загальна кількість кредитів – 4, годин – 120. Формат: очний (offline / face to face) / дистанційний (online). Мова викладання: українська.
Консультації	Консультації проводяться відповідно до Графіку, розміщеному в інформаційному ресурсі moodle.kntu.kr.ua ; у режимі відеоконференцій Zoom або Viber
Пререквізити	Особливі вимоги відсутні

1. Мета і завдання дисципліни

Дисципліна «Скарбознавство» належить до вибірових навчальних дисциплін і є складовою нумізматики, що вивчає методологічні основи дослідження скарбознавства, її термінологічний інструментарій та структури; визначає науковий простір скарбознавства та обґрунтовує її структурні складники; знайомить майбутніх педагогів-науковців з джерелами вивчення скарбів; покликана сприяти критичному осмисленню, об'єктивному оцінюванню та здатності узагальнювати накопичений вітчизняний та зарубіжний досвід скарбознавства; сприяти формуванню в них високої професійної культури, наукового світогляду та стилю мислення.

Мета викладання навчальної дисципліни «Скарбознавство» – забезпечити процес професійної та практичної підготовки здобувачів до наукової діяльності, сприяти формуванню професійно-педагогічної компетентності здобувачів, їхньої професійної та загальної культури, розвитку науково-дослідницьких умінь.

Завдання вивчення дисципліни:

- визначення основних тенденцій дослідження скарбів;
- окреслення основних напрямів дослідження скарбів;
- визначення теоретико-методичного інструментарію для дослідження скарбів;
- оволодіння методикою дослідження скарбів.

2. Результати навчання

У результаті вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти повинні

знати:

- об'єктно-предметну сферу та методологічні основи дослідження скарбознавства, її термінологічний інструментарій та структури;
- методологію вивчення скарбів;
- історію та історіографію вивчення монетних та монетно-речових скарбів;
- джерела вивчення скарбів;
- процес музеєфікації скарбів;
- типологію скарбів;
- основні підходи щодо дослідження скарбів;
- топографування скарбів;
- нестандартні скарби;
- роль скарбів у дослідженні історії грошового обігу та економічної історії.

уміти:

- критично осмислювати, об'єктивно оцінювати та узагальнювати накопичений вітчизняний та зарубіжний досвід скарбознавства;
- критично оцінювати процес формування історичних знань про монетні та монетно-речові скарби;
- аргументовано визначати тип скарбу та час його тезаврації;
- організовувати вивчення скарбознавчої проблематики, використовуючи інтердисциплінарний підхід;
- працювати із архівними документами про знахідки скарбів;
- працювати із скарбами які зберігаються в музеях;
- описувати скарби
- використовувати знання здобуті в процесі вивчення дисципліни «Скарбознавство» у вивченні інших історичних дисциплін та в практичній діяльності.
- набути соціальних навичок (soft-skills):
- здійснювати професійну комунікацію, ефективно пояснювати і презентувати матеріал;
- взаємодіяти в середовищі музейних працівників та приватних колекціонерів.

3. Політика курсу та академічна доброчесність

Очікується, що здобувачі вищої освіти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлювати наслідки її порушення.

При організації освітнього процесу в Центральнотериторіальному національному технічному університеті здобувачі вищої освіти, викладачі та адміністрація діють відповідно до: Положення про організацію освітнього процесу в ЦНТУ; Положення про організацію вивчення вибіркового навчальних дисциплін та формування індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти; Кодексу академічної доброчесності ЦНТУ.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Становлення «Скарбознавства»

Тема 1. Вступ до курсу «Скарбознавство»

Тема 2. Термінологічний інструментарій дослідження скарбів

Тема 3. Становлення і розвиток досліджень скарбів

Змістовий модуль 2. «Монетні та монетно-речові скарби»

Тема 4. Монетні скарби

Тема 5. Монетно-речові скарби.

Тема 6. Науковий опис скарбу

Тема 7. Визначення часу тезаврації скарбу

5. Система оцінювання та вимоги

Види контролю: поточний, підсумковий.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю здобувачів, усне опитування, письмовий контроль.

Рейтинг студента із засвоєння дисципліни визначається за 100 бальною системою, у тому числі: перший рубіжний контроль – 50 балів, другий рубіжний контроль – 50 балів.

Семестровий залік полягає в оцінці рівня засвоєння здобувачем вищої освіти навчального матеріалу на лекційних, практичних, семінарських або лабораторних заняттях і виконання індивідуальних завдань за стобальною та дворівневою («зараховано», «не зараховано») та шкалою ЄКТС результатів навчання.

6. Рекомендована література

Основна

1. Grierson P. Numismatics. London, Oxford and New York: Oxford University Press, 1975. 221 pp., 67 figs.
2. Mielczarek M. Ancient Greek coins found in Central, Eastern, and Northern Europe. Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, 1989. 205 c.
3. Kotsur V. Methodological issues of modern numismatic research: materials of «black» archeology and scientific research. Studia I Materiały «Forum Numizmatyczne, Pieniadz I Mennice». № 1. Białystok, 2016. S. 5-9.
4. Pyzyk, M. Regional bias in late antique and early medieval coin finds and its effects on data: three case studies. The Ukrainian Numismatic Annual, 5, 2021, 197-210.
5. Бакалець О. Монетні скарби як джерело вивчення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук: спец. 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» К, 2007. 15 с.
6. Зразюк З. О. Монетні скарби першої половини XVII ст. з території Правобережної України (сучасна територія Київської та Житомирської області). Тематичний збірник наукових праць «Національному музею історії України – 110». Ч. 1. Київ, 2009. С. 158–168.
7. Котляр М. Ф. Грошовий обіг на території України доби феодалізму. К.: Наук. думка, 1971. 174 с
8. Котляр М. Ф. Шукачі та дослідники скарбів. К.: «Наукова думка», 1971. 130 с.
9. Коцур В.П. Історіографія українського скарбознавства. Український нумізматичний Щорічник. № 1. Київ-Переяслав-Хмельницький-Кропивницький, 2017. С. 15-33.
10. Кучинко М., Кучинко З. Давні та середньовічні скарби Волині. Луцьк: «Волинська книга», 2007. 172 с.
11. Микульчик Р. Слободян П., Діденко Є., Рак Т. Словник-довідник термінології музейництва. Слово Світ. № 15. Львів: «Видавництво Львівської політехніки», 2012.
12. Попельницька О. Нумізматично-речові скарби як історичне джерело (на прикладі скарбу XVI-XVII століття з села Старосілля). Збірка наукових праць до 10-ліття заснування відділу спеціальних історичних дисциплін Інституту історії НАН України «Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики». Число 11. Ч. I. Київ, 2004. С. 204-217.
13. Потильчак О. Класифікація та типологія монетних знахідок у нумізматичному скарбознавстві. *Культурологічний альманах*. 4, 2024, 152–165.
14. Потильчак О. Скарбознавство як галузь нумізматики. *Український нумізматичний щорічник*. 2023. № 7. С. 221. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/uns_2023_7_15.
15. Яшова-Омельянчик Р. М. Монетні скарби музею. Матеріали щорічної науково-практичної конференції «Київ і кияни». Вип. 2. Київ: «Кий», 2002. С. 95-96.

16. Яушева-Омельянчик Р. М. Скарб з с. Карапиші (з досвіду ідентифікації в НМІУ). Матеріали наукової конференції, присвяченої пам'яті видатного українського археолога і поета Б. М. Мозолевського (1936-1993) «Музейні читання» (Музей історичних коштовностей, лютий 1996 р.). Київ, 1996. С. 26-28.

17. Швець О. Зберігання віртуальних нумізматичних досліджуваних даних. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 63, 2023, 137–153.

18. Шуст Р. М. (2009). Нумізмати́ка: історія грошового обігу та монетної справи в Україні: навч. посіб. 2-ге вид., стер. К.: Знання, 376 с.

Додаткова

1. Mielczarek, M & Orlyk, V. New find of Olbian coins. Tarashcha district, Kyiv region, Ukraine. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 2019. № 13, P. 33–39.

2. Orlyk W. Coins of the Teutonic Order contained in the hoard found in the suburbs of the city of Dubno of Rovenska region in march. *Pruthenia*, X, Olsztyn 2015, s.105-116.

3. Orlyk V. A Coin Hoard of Pre-Reform Shillings of the Grand Master Michael Küchmeister von Sternberg Found in Chernihivschyna. *Acta Archaeologica Lodziensia*, 2016. 62, p.93-97.

4. Orlyk W. Rzadki wariant szeląga Zakonu Krzyżackiego z Teofipolskiego skarbu *Biuletyn Numizmatyczny*. 2017. 4 (388) s.258-263.

5. Orlyk V. Finds of Coins of the Pontic State of the Mithridates Eupator on the Territory of the Northern and North-Eastern Part of Ukraine. *Journal of Danubian Studies and Research*. 2022. Vol. 12 No. 2. 64-73.

6. Orlyk, V. & Mekh, N. The Hoard of Copper Coins of the Pontic State of Mithridates VI Eupator from Romny District of Sumy Region. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk* 2022. 25, 8–20.

7. Peter U., Stolba V.F. (2022). Balkanraum und nördliches Schwarzmeergebiet. in: *International Numismatic Council. Survey of Numismatic Research 2014–2020*, Vol. I & II, 188-251.

8. Діденко Я. Л. Середньовічні скарби в фондовому зібранні Національного історико-культурного заповідника «Чигирин». *Могилянські читання «Доля музейних зібрань»*. Частина 2. Київ, 2006. С. 43-48.

9. Коцур В.П. Актуальні напрямки та організаційні засади сучасних досліджень середньовічної нумізматики в Україні. *Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей*. Вип. 33. Переяслав-Хмельницький, 2013. С.1-4.

10. Коцур В., Орлик С., Бондаренко О., «Оцифрування» і «цифровізація» в нумізматиці: теоретико-методологічні та джерелознавчі аспекти. *Український нумізматичний щорічник* 7, 2023. 258–276.

11. Коцур В., Орлик В., Шостопа А. Комплекс візантійських солідів VII ст. із с. Озерище, Черкаського району Черкаської області. *Актуальні проблеми нумізматики у системі спеціальних галузей історичної науки: тези доповідей VI-ї міжнародної науково-практичної конференції, 17-18 вересня 2020 р. –Переяслав – Кропивницький – Київ, 2021. С.41-45.*

12. Маламуж О. Скарб монет XVIIст. (із фондів НІКЗ «Чигирин»). *Збірка наукових статей «Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні»*. Вип. 9. Київ, 2000. С. 74-81.

13. Ніколаєв М. Монетні легенди як дзеркало ольвійської Палеографії. *Український нумізматичний щорічник*. 7, 2023, 25–39.

14. Ніколаєв М. Світовий досвід в інтерпретації «проблемних» монетних монограм Ольвії. *Український нумізматичний щорічник*. 8, 2024, 38-58.

15. Оприск. В., Рожко М. Скарб срібних монет з вул. Клепарківської у м. Львові. Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. Вип. 12. Львів, 2008. С. 393-406.

16. Орлик В. Давньогрецькі монети та їхні імітації з території Волині. *Український нумізматичний щорічник*. 7, 2023, 5–24.

17. Орлик, В. Топографія знахідок в Україні монет держави Тевтонського ордену в Пруссії та її Лівонського відділення (зведені відомості по областях). *Український нумізматичний щорічник*, 1, 2017. 37-74.
18. Орлик В. Нумізматичні свідчення торговельних та військових зв'язків руських земель Великого князівства Литовського з державою Тевтонського ордену в Пруссії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Історія*. 1 (136). 2018. С.54-59.
19. Орлик В. Скарб ольвійських «борисфенів» із с. Яселка Очаківського району Миколаївської області. Актуальні проблеми нумізматики у системі спеціальних галузей історичної науки: тези доповідей V-ї міжнародної науково-практичної конференції, 21-22 червня 2018 р. Меджибіж – Переяслав-Хмельницький – Кропивницький – Київ, 2018. С.13-14.
20. Орлик В. Монети держави Тевтонського ордену в Пруссії у скарбах, виявлених на території України (XIX – поч. ХХІ ст.). *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 2019. Спецвипуск. С. 133–143.
21. Орлик В. Знахідки в басейні р. Тясмину мідних монет Ольвії з Деметрою та «істрійським» варіантом міської емблеми. *Український нумізматичний щорічник*. Вип.4. Переяслав-Хмельницький. 2020. С.5-13.
22. Орлик В. Скарб дрібних монет Пантікапею та Гермонасси кінця VI – початку V ст. до РХ з Північно-Східної Кіровоградщини. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2022. 15. С.106-121.
23. Поворознюк К. Скарби монет ХVI ст. з фондів Хмельницького обласного краєзнавчого музею. Збірка наукових праць «Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні». Вип. 19. Київ, 2010. С. 114-117.
24. Стрілець М. С. Київський монетний скарб із вул. Артема (нові надходження). Тематичний збірник наукових праць «Музей і сучасність». Київ, 1989. С. 38-47.
25. Стрілець М. С. Лебединський монетно-речовий скарб – сенсаційна знахідка 1996 року. Матеріали наукової конференції Музею історичних коштовностей України – філіалу Національного музею історії України «Музейні читання» (м. Київ, 17-18 грудня 1996 р.). Київ, 1996. С. 62-66.
26. Строкова Л. В. Василицький скарб з Черкащини із зібранні НМІ України та його філіалу – Музею історичних коштовностей України. Матеріали ювілейної міжнародної науково-практичної конференції «Музей на рубежі епох: минуле, сьогодення, перспективи». Київ, 1999. С. 75-76.
27. Яушева-Омельянчик Р. М. Лисянський скарб монет (знахідка 1960 р.). Тези доповідей наукової конференції Музею історичних коштовностей України – філіалу Національного музею історії України «Музейні читання» (м. Київ, грудень 1994). Київ, 1996. С. 12-15.
28. Яушева-Омельянчик Р. М. Київський мюнц-кабінет у 1844-1864 роках. Тематичний збірник наукових праць «Від першовитоків до сьогодення: із історії формування колекції музею». Київ, 1995. С. 174-188.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
2. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/books.html> - каталог електронних бібліотек України.
3. <http://www.friends-forum.com/forum/printthread.php?t=5838&pp=30> - енциклопедії та словники.
4. <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/> - електронні наукові видання НБУ ім.В.І.Вернадського.